Postmuseums utställningar under 100 år

Av Hedvig Bruzæus, Anna-Karin Funk, Viveka Nybom, Karin Nygren, Vesela Stridsberg *och* Pernilla Åström.

Redan från första början har Postmuseums personal strävat efter att väcka intresse för museet och dess samlingar. Att visa lätttillgängliga och överskådliga utställningar har varit ett av museets viktigaste syften. Från början nådde man ut till ett mindre antal specialintresserade människor, men under årens lopp har museet försökt nå ut till allt fler målgrupper.

Medlen för detta har dels varit de permanenta utställningarna, de s.k. basutställningarna, dels tillfälliga utställningar i många olika ämnen. Med ett väl fungerande samarbete med föreningar, institutioner och privatpersoner har museet blivit välkänt över hela landet.

Barnen är idag en viktig målgrupp för museets utställningar och programverksamhet. Därför har basutställningen "Lilla Posten" skapats, liksom tillfälliga utställningar för barn.

Utställningar via internet hör framtiden till. På museets webbplats, www.posten.se/museum, finns idag en handfull små utställningar. På webbplatsen finns också en lista över de drygt 400 tillfälliga utställningar som museet har arrangerat från 1935 fram till vår tid.

Förutom frimärken visades inlånade bilder och föremål i utställningen "Linné på frimärken" 1978. Foto: Yngve Hellström.

In addition to stamps, the exhibition "Linnaeus on Stamps" included borrowed pictures and objects, 1978.

Postmuseums basutställningar: Filateli och frimärkets historia

Av Hedvig Bruzæus

"Museet skall ej i upphöjd afskildhet vänta att människorna skola komma och söka plocka de kunskapens frukter [...], museet skall träda mot människorna och bjuda dem dessa frukter."

Så skrev museichef Erik Lannge (1878-1955) om Postmuseum i *Tidskrift för Postväsendet* efter museets öppnande i december 1906. Det är inte svårt att bli berörd, även vid en tillbakablick i äldre årgångar av *Postryttaren* där liknande tankegångar presenterats. Vid närmare eftertanke har kanske inte intentionerna med museet förändrats så mycket på hundra år.

När Postmuseum invigdes den 16 december 1906 disponerade museet sju rum, varav endast ett visade museets samling av frimärken. Samlingen benämndes "Svenska frimärken och helsaker, normalark jämte provtryck samt utländska frimärken". Den var uppdelad i svenska och utländska frimärken och visades i svängmontrar av trä.

HEDVIG BRUZAEUS är född 1964 i Lund. Hon är utbildad dramapedagog och fil.kand. i drama och teatervetenskap samt etnologi vid Stockholms universitet. Genomgått utbildning i utställningsgestaltning vid Linköpings universitet, Campus Norrköping. Verksam som museipedagog samt utställningsproducent vid Postmuseum sedan 1996 och ansvarar för basutställningen "Märkvärdigt!". Medverkat i *Postryttaren* 2003.

I postexpeditör Birger Lundells lilla guide för en rundvandring från 1914, den första i sitt slag, beskrevs två rum, avdelade för frimärkssamlingen. Han berättar att

"vi kommer in genom en liten passage med väggar prydda av postpåsar och säckar. Rummet är litet och tas upp av tre montrar. Två innehåller originalplåtar och stämplar som använts vid tryckningen av frimärken, brevkort och kortbrev".

Plåtarna hade aldrig tidigare visats och väckte intresse hos publiken, enligt Lundell. Han berättade också att hela utställningen

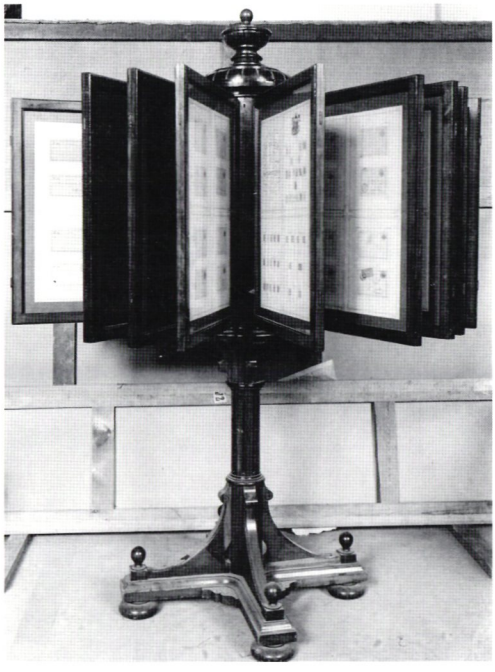

Vid utställningen i samband med det första nordiska posttjänstemannamötet 1903 i centralposthuset i Stockholm visades frankotecknen i svängmontrar av trä. Dessa kom också till användning i Postmuseum vid starten 1906.

At the exhibition in connection with the first meeting of Nordic Post Office Employees in 1903 in the Central Post Office Building in Stockholm, postage stamps were exhibited in revolving wooden display cases. These were also used in the Post Museum when it opened in 1906.

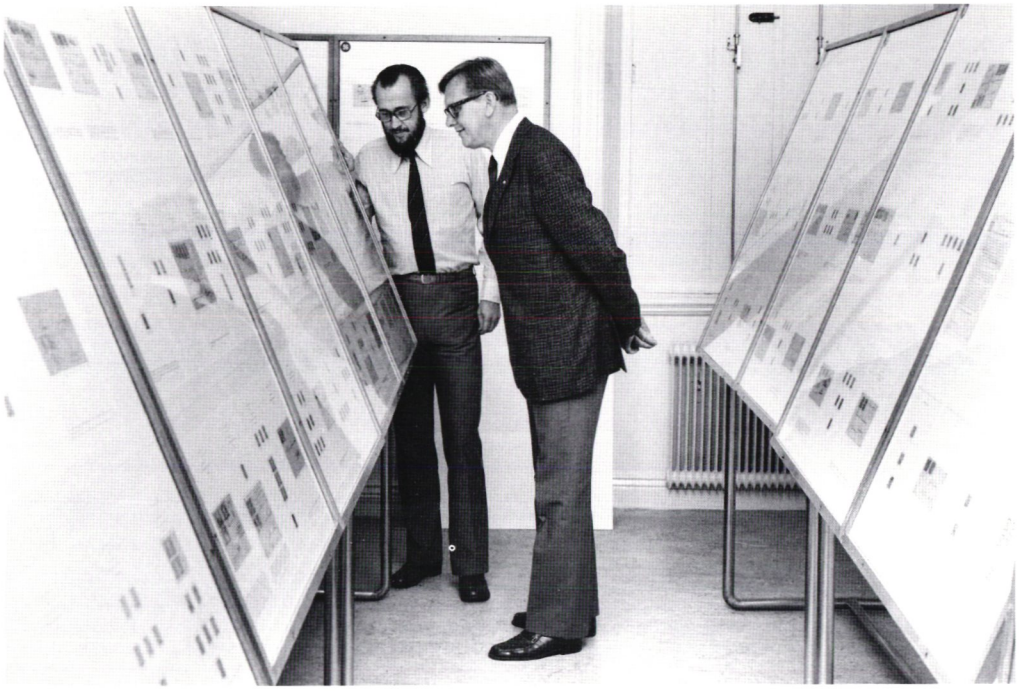

Stig Nilebrant, Postmuseum och Berndt Friberg, Sveriges Radio, studerar museets svenska frimärken, monterade i lutande ramar, som ställdes ut med anledning av Stockholmia 1974.
Foto: Yngve Hellström.

Stig Nilebrant from Post Museum and Berndt Friberg from Swedish Radio study the Museum's Swedish stamps, displayed in sloping frames, exhibited in connection with Stockholmia 1974.

var uppskattad och att studiet av frimärkenas tekniska utförande var av stor vikt för filatelister. Även Pehr Ambjörn Sparres perforeringsmaskin av märket Albion, tillverkad i England 1854, visades samt färgbord och gummeringsapparat. Den tunga maskinen krävde en hel stab av medhjälpare när den skulle in på Postmuseum. Den tredje montern belyste frimärkets historia i Amerika, Japan och Argentina fram till våren 1914.

I nästa rum visades den egentliga samlingen av frimärken och helsaker. Samlingen exponerades fortfarande i praktiska svängmontrar men hade nyordnats sedan 1906. Den första montern behandlade Sverige, därefter följde fler länder (han nämnde inte vilka). Förutom frimärken och feltryck visades också en stor samling förslag och provtryck. Man hade även tänkt på att skydda frimärkena från solblekning med hjälp av dubbla gardiner. Även montrarna kunde täckas med kåpor av tjockt tyg.

Återinvigningen 1919

Den 3 maj 1919 invigdes den nya "frankoteckensavdelningen" i Postmuseum. Då hade en ordentlig ommontering av de filatelistiska samlingarna ägt rum. Till invigningen inviterades drygt 100 personer med ett för dagen specialtryckt brevkort med valören 6 öre.

I dåvarande postmuseichefen Johannes Rudbecks översikt över samlingarna från 1924 får vi veta att den i början så blygsamma frimärkssamlingen hunnit bli omfattande och dyrbar. Under de senaste åren hade den kompletterats och uppdaterats. Sämre exemplar hade bytts ut mot felfria och samlingen hade omordnats och katalogiserats.

Samlingen var fortfarande indelad i huvudgrupperna svenska och utländska frimär-

ken. Den svenska frankoteckensamlingen var utställd i tre svängmontrar och innehöll alla frimärken sedan 1855, frankokuvert och brevkort med början 1872 samt kortbrev från och med 1889. Frimärkena fanns i stämplade och ostämplade exemplar, enstaka och i block, med olika färgnyanser, feltryck och typfel. Stor möda och omsorg hade lagts ner på monteringen och exponeringen så att besökarna lätt skulle kunna ta till sig information om frimärkena samt kunna jämföra färgnyanserna.

Den utländska samlingen visades i sex svängmontrar och var uppdelad på Europa, Asien, Afrika, Amerika och Australien. Inom varje världsdel var frimärkena ordnade efter respektive land i alfabetisk ordning och inom varje land kronologiskt. Samlingen var inte specialiserad utan tanken var att visa vackra, i första hand ostämplade exemplar. En särskild avdelning av sällsynta och vackra utländska frimärken kom från svenskamerikanen och storsamlaren Hans Lagerlöfs (1880-1952) donation från 1922.

Förfilatelistiskt material exponerades i form av poststämplar, ortsstämplar och datumstämplar. Den tekniska framställningen av frimärken visades fortfarande i form av tryckplåtar, valörstämplar och klichéer från de första frimärkenas tillverkning på 1850-talet fram till 1920.

Allteftersom rum frigjordes i huset kunde museet utöka sina lokaler. År 1932 tilldelades museet ytterligare fem rum och man stängde för renovering. Frimärkssamlingarna exponerades därefter i nuvarande filmsalen i tio montrar samt tre smårum i kringliggande utrymmen. Alla frimärksrum fick taken målade i blå färg för att ge en känsla av dagsljus. År 1941 skapades det en frimärksvåning en trappa upp. På detta våningsplan om tolv rum fanns det även en föreläsningssal med möjlighet för filatelistföreningar att ha sina möten.

Skattkammaren med sex stöldsäkra kassaskåp i utställningen "Frimärkets historia", 1986.

The treasure chamber, with six theft-proof safes at the exhibition "History of the Stamp" in 1986.

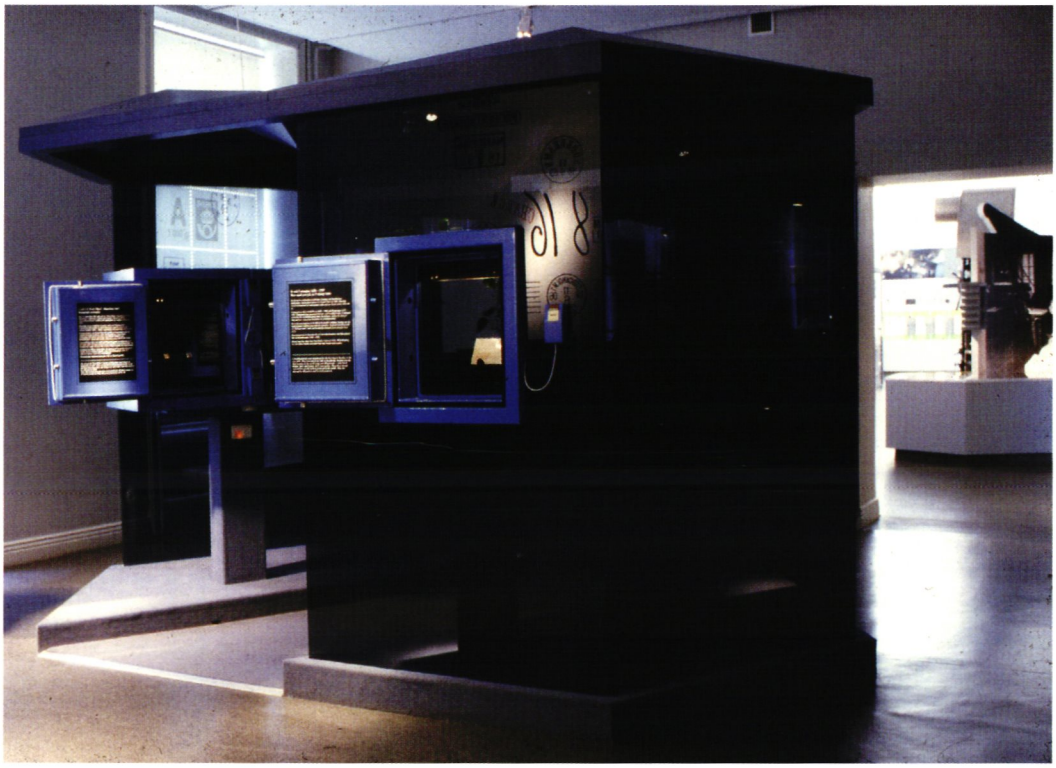

Gravören Lars Sjööbloms arbetsbord i utställningen "Märkvärdigt!" vilken öppnades år 1999. Foto: Ove Kaneberg.

The engraver Lars Sjööblom's working table at the exhibition "Remarkable!", which opened in 1999.

Nyinvigningen 1986

Den 22 augusti 1986 återinvigdes Postmuseum efter en mycket omfattande renovering. Frimärksvåningen bjöd nu besökarna på en omsorgsfull vägledning genom "Frimärkets historia", som också blev den nya permanenta frimärksutställningens namn. Stor vikt lades vid tryckmetoder förr och nu. Postverkets första egna tryckpress för frimärken, Stickneypressen, visades i utställningen. En annan viktig del beskrev hur Postens Frimärksavdelning, numera Posten Frimärken, tryckte de svenska frimärkena.

I utställningen fanns också studiesamlingar i Sverigerummet, Nordenrummet, Europarummet och Utomeuroparummet. I ett rum, kallat Skattkammaren, visades sex unika objekt i sex stöldsäkra kassaskåp. Tre av dessa objekt visades ständigt, medan tre byttes ut då och då. De tre permanenta objekten var världens äldsta bevarade poststämpelstampar, deponerade från Riksarkivet och använda i Sverige 1686-1708, världens första kolonialfrimärken som gavs ut på ön Mauritius 1847 och ett brev frankerat med sex stycken 6 skilling banco-frimärken, avsänt från Stockholm till London den 7 juni 1858. Mer information om dessa och andra sällsynta objekt återfinns i Robert Mattsons artikel.

Ombyggnaden 1999

Den senaste ombyggnaden skedde 1999. Då ersattes utställningen "Frimärkets historia" av utställningen "Märkvärdigt!". Denna nya exposé betonar frimärkets kulturhistoria ännu mer. Utställningen skildrar också frimärkssamlandets historia och vill stimulera både till nytt och fortsatt samlande. Två av museets donatorer, Hans Lagerlöf och Eric von Rosen (1879-1948), porträtteras i varsin miljö och en ny del om vykortets historia har skapats. Studiesamlingarna av frimärken har flyttats till Post F@ktum vilket frigjort en del utställningsyta.

Fortfarande exponeras världens äldsta poststämplar, liksom skillingbrevet till England, fast nu i början av utställningen. Mauritiusfrimärkena finns i ett till utseendet gammaldags kassaskåp. Stickneypressen visas i en liten men överskådlig modell. Formgivaren Anne-Marie Broms har lagt stor omsorg vid att lyfta fram och exponera frimärkena, i ljus, i färg och i form.

Det finns många beröringspunkter mellan Postmuseum idag och Postmuseum för hundra år sedan, åtminstone när det gäller att berätta om frimärkets tillkomst, betydelse och uttryck. Det är nog egentligen inom området form och belysning som den största förändringen skett. Basutställningen beskriver fortfarande den första tiden, skildrar den kronologiskt, som en konsekvens av industrialiseringen. "Märkvärdigt!" redovisar även idag tryckmetoder, frimärksframställning och formgivning. Här exponeras också praktexemplar och rariteter.

Ommonteringar av samlingarna har gjorts kontinuerligt genom åren. För att ge några exempel kan den första omändringen nämnas, vilken genomfördes ett tiotal år efter museets öppnade. År 1936 gjordes en andra stor ommontering. Ytterligare en gjordes inför frimärksutställningen Stockholmia 74. Då fick Tomas Bjäringer och Sven Åkerstedt i uppdrag att montera den svenska utställningssamlingen för perioden 1855-1920 efter moderna principer. Denna uppställning har i stort behållits ända in på 2000-talet.

Postmuseums basutställningar: Posthistoria

Av Pernilla Åström

De posthistoriska utställningarna i museet speglar sin samtid både när det gäller innehåll och presentationssätt. Den senaste tekniken för utställningar, sättet att skriva texter, sättet att exponera föremålen, utställningsbudgetens storlek är exempel på sådant som påverkar utformningen av en utställning. Till vilken enhet inom Posten som Postmuseum hört har också påverkat innehållet i utställningarna.

PERNILLA ÅSTRÖM är född i Upplands Väsby 1969. Hon är fil. kand. från Stockholms universitet med etnologi som huvudämne. Sedan 1995 har hon arbetat som museipedagog och utställningsproducent vid Postmuseum och ansvarar för basutställningen "Brevet – en resa genom sekler". Medverkat i *Postryttaren* 1997.

"Arbetet skall alltså fortsätta och överhuvud taget kan man väl säga, att ett museum aldrig kan och inte heller bör bli färdigt. Det skall vara levande och alltså oavbrutet sträva mot den fullkomlighet, som inte någonsin kan nås."

Så skrev Erik Lannge i *Medlemsblad för föreningen Postmusei vänner* nr. 2 1949.

Om man generaliserar något kan man säga att Postmuseum haft tre olika basutställningar om posthistoria. Den första, som hela tiden växte, allt eftersom antalet rum för utställningar ökade, öppnade samma år som museet, 1906. Den var uppbyggd efter principen att liknande föremål ställdes ut tillsammans, oavsett sammanhang. Den andra utställningen öppnades 1952 och var oförändrad fram till 1985. Den var tematiskt uppbyggd med olika teman i olika rum. I den stora centralhallen på bottenvåningen presenterades föremålen kronologiskt. År 1986, slutligen, öppnades den nuvarande basutställningen. I denna tillämpades en kronologisk ordning från 1636 till 1986, sedermera förlängd till 1991.

Det är först med utställningen som öppnar 1952 som den svenska posthistorien får en stor och genomtänkt plats i Postmuseum. Det är också första gången en rad experter arbetar tillsammans med Postmuseums personal för att bygga en utställning. Här slår man också för första gången fast syftet med en utställning.

Den första basutställningen

Merparten av det material som Erik Lannge ställde ut vid det nordiska posttjänstemannamötet i Stockholm 1903 flyttades över till Lilla Nygatan och kom att utgöra grundstommen i den posthistoriska utställningen. Samlingarna visades på ett tidstypiskt sätt. Samtliga brevlådor som fanns i samlingarna var uppsatta på en vägg i ett rum, därefter följde skyltar, brevbärarväskor, osv. Utställningstexter, som vi ser dem idag, fanns i mycket liten utsträckning.

En av tre interiörer var densamma som funnits med på utställningen i centralposthuset, nämligen ett postkontor från 1850-talet. I början av 1950-talet byggdes interiören till detta om något, en vägg togs bort och en kakelugn sattes in. Interiören lever kvar än idag, om än något ombyggd. Övriga interiörer var en poststation och ett fältpostkontor. En postdiligens är ett annat exempel på "långlivade" föremål i utställningarna. Den har funnits med hela tiden och lär bli kvar länge än.

Interiören som visar ett postkontor vid mitten av 1800-talet användes i museet redan från 1906. Denna bild visar det senaste utförandet. Foto: Yngve Hellström.

The interior of a post office in the middle of the 19th century was used in the Museum as early as 1906. This picture shows the latest version.

Åren 1922 och 1924 utökades lokalerna i huset, när bl.a. Postsparbanken flyttade ut. I samband med detta målade konstnären Jerk Werkmäster en fris som gick från rum till rum och skildrade Postens historia. Här kunde man beskåda modeller av alla stora fordon som Posten använt sig av och som av praktiska skäl inte kunde visas på riktigt. Nu började också arbetet med att exponera föremålen på ett mer ändamålsenligt sätt. Utställningsbyggarna pratade om att exponera föremålen glest, en princip som kom att gälla under hela första hälften av 1900-talet. Föremålen plockades alltså undan; de som inte ställdes ut i museet magasinerades.

Under 1930-talet inköptes många vackra och överskådliga modeller. De föreställde posthus, postbåtar av olika slag samt järnvägsvagnar. År 1932 utökades museet med ytterligare fem rum när persedelförrådet flyttade ut. Vid den här tiden började man även förse varje föremål med etiketter om varifrån de kom och var de samlats in. Den tekniska utvecklingen gjorde det möjligt att arbeta med indirekt belysning i utställningarna. Detta måste varit en påtaglig förändring för besökaren som nu slapp reflexer i monterglasen.

Den andra basutställningen

År 1939 flyttades postkontoret Stockholm 2 från museibyggnaden till Stora Nygatan och Postmuseum fick för första gången tillgång till samtliga lokaler i huset, så när som på vaktmästarbostaden högst upp. Redan 1941 beslutade generalpoststyrelsen att Postmuseums historiska avdelning skulle renoveras och göras om. På grund av andra världskriget började arbetet först 1946. Utställningen kunde åter öppnas i slutet av 1952.

Fyra experter, förutom Postmuseums egen personal, involverades i ombyggnadsprojektet: Bengt Thordeman, fil.dr. vid Historiska museet, arkitekterna Lars-Erik Laller-

stedt och Elias Svedberg samt utställningsexperten Anders Beckman. De slog fast att museets huvudsakliga uppgift var att upplysa. Här var museet ett hjälpmedel vid utbildning av Postverkets personal och ett propagandaverktyg för samarbetet mellan Postverket och kunden. Postmuseum skulle också ge besökarna en "begriplig framställning" av Postens uppkomst och utveckling och visa det viktigaste av det moderna Postverkets verksamhet.

Den tidigare expeditionshallen för Stockholm 2 förvandlades till en centralhall. Här skapades en kronologisk översikt över Postens historia och gavs en orientering om huset. De övriga rummen innehöll utställningar med olika teman. Det första rummet innehöll interiören från ett postkontor på 1850-talet, i stor utsträckning samma som varit utställd tidigare. Det andra föreställde generaldirektör Roos' rum och det tredje innehöll interiören från ett postkontor vid 1900-talets början, även detta utställt tidigare. I det fjärde rummet visades "Posten i samhället" 1855-1955. I det femte kunde besökaren beskåda ett tredje postkontor, från 1950-talet. Här hade besökaren möjlighet att även komma innanför skranket. Det sjätte rummet behandlade Posten och relationerna till kunderna. Därefter visades Postens kassarörelse, varefter det åttonde rummet innehöll julpost och paket. I det nionde och avslutande rummet presenterades Världspostföreningen.

Det som återstod att göra efter invigningen 1952 var att bereda plats för en järnvägspostvagn som trafikerat sträckan Stenstorp-Hjo. För att få in vagnen var SJ:s personal tvungen att montera ner den i mindre delar. Idag kan man fortfarande "åka med" i denna järnvägspostvagn i Postmuseums historiska basutställning. Övrigt som visades i den då nya basutställningen var bland annat uniformer, modeller av posthus, brevlådor, pistoler och sablar. Brev från flera århundraden och brevtaxor visades också innan frimärksrummen tog vid. Denna utställning levde vidare fram till 1985.

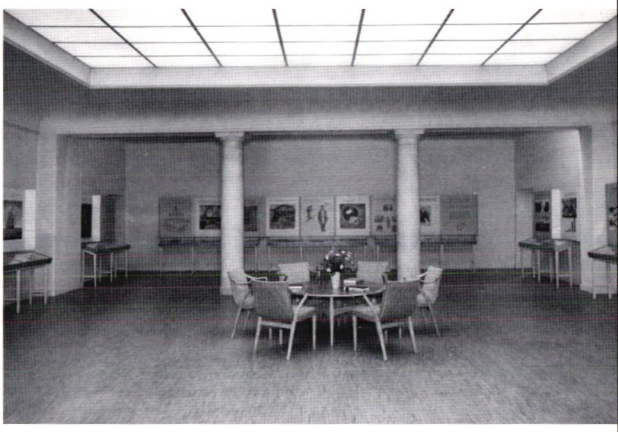

Den rymliga centralhallen i bottenvåningen.
Foto från 1949.

The spacious Central Hall on the ground floor.

Utställningsmålningen föreställer en postryttare och en landsvägspostiljon på 1600-talet. Under målningen finns en monter med utställningstext och dokument. Detta ingick i den kronologiska översikten som fanns i centralhallen på Postmuseum.
Foto: Yngve Hellström.

The exhibition painting shows two 17th century postmen, one on horseback and one on foot. Below the painting is a display case showing exhibition texts and documents. This was included in the chronological outline which was on display in the Museum's Central Hall.

En vaxdocka som passagerare i den motordrivna diligensen, utställd i den gamla centralhallen. Foto: Ove Kaneberg.

A doll made of wax is the passenger in the motor-driven mail-coach exhibited in the Museum's old central hall.

Den tredje basutställningen

År 1986 öppnades den tredje basutställningen "Ett brev betyder". Då hade arbetet pågått i ett år och fyra månader. Lokalerna för utställningen byggdes om så att de blev öppnare och lättare att använda. Totalt rörde det sig om elva rum, fördelade på 426 m².

Det bestämdes efter mycket arbete och diskussioner att utställningen skulle berätta om Postens utveckling genom ett allmänhistoriskt filter. Här kom brevet att vara den röda tråden: vem skriver brev, arbetar med brev, vem transporterar brev?

Arbetsgruppens kärna kom att bestå av formgivaren Björn Ed, författaren Margareta Ekarv och projektledaren, Elisabet Olofsson, dåvarande chef för föremålsavdelningen. Arbetsgruppen menade att en basutställning ska ge besökaren en grundkunskap i ämnet, den ska påverka besökarens syn på historien och förhållningssättet till nutid och framtid. Utställningen skulle vända sig till alla, även de ovana museibesökarna. Den främsta målgruppen var barnen. Materialet och formen i utställningen skulle ge besökaren en tidskänsla. Genom utställningen löpte ett tidsräcke där modeller av transportmedel visades. Man arbetade på ett nytt sätt med texten i utställningen. Den skulle inte vara under- eller överordnad något annat i utställningen, den skulle vara lättläst och ge både fakta och upplevelser.

År 1991 byggdes den sista delen av utställningen om. Detta berodde på att museibutiken skulle utöka frimärksförsäljningen och därmed togs det sista utställningsrummet i anspråk. Denna del av utställningen byggdes därför om så att de senaste förändringarna inom Posten kunde tas med. Ett önskemål från museiledningens sida var också att framtiden skulle gestaltas på något sätt. Utställningsgruppen vände och vred på önskemålet men kom fram till att det i princip var omöjligt. Därför uppsattes en anslagstavla som en avslutning där aktuella artiklar om Posten fortlöpande kunde anslås.

Utställningen döptes nu om till "Brevet – en resa genom sekler". Fem utgångspunkter för basutställningen formulerades:

1. Målgruppen skulle vara icke-specialister
2. Utställningen skulle visa exempel från hela landet
3. Utställningen skulle locka till att använda övriga delar av museet
4. De dåvarande samlingarna skulle inte vara styrande utan luckor skulle täckas genom insamling och komplettering
5. Utställningen skulle vara kronologisk

Idag står vi åter inför en förnyelse av den posthistoriska basutställningen. När Postmuseum fyller 100 år i december 2006 har utställningen funnits i 20 år. En ansenlig ålder för en utställning!

Barn- och ungdomsutställningar

Av Anna-Karin Funk *och* Viveka Nybom

"Gammalt folk förstår inte, vad som är viktigt för oss grabbar. Vi vill se, hur man ska göra. Vi bryr oss inte så mycket om de vrålfina frimärkssamlingarna."

Detta säger Pelle Slarv efter att ha varit på Postmuseum. Figuren Pelle Slarv ingick i en av Postmuseums första utställningar som riktade sig både till vuxna och barn. Utställningen som hette "Frimärket – från barnaår till silverhår" var ett samarbete mellan museet, motivsamlarpionjären Olle Cronsjö och Folket i Bilds Frimärksklubb och visades på Postmuseum i februari 1943.

I utställningen fick man bl.a. följa Pelle som genom sitt frimärksintresse förvandlades från en slarver till en ordentlig ung man. Publiken bjöds också på en enorm världskarta (11 x 4 m) med alla frimärkslän-

Får vi lov att presentera Pelle Slarv? Figuren var med i utställningen "Frimärket – från barnaår till silverhår" 1943. Foto: Hernried.

May we introduce Pelle Slarv (Pelle Slipshod)? The character was included in the exhibition "The Stamp – from Childhood to Old Age" in 1943.

ANNA-KARIN FUNK är född i Eskilstuna 1974. Universitetsstudier i Göteborg och Stockholm har resulterat i en fil.kand. med socialantropologi som huvudämne samt arkeologi och museivetenskap som breddningsämnen. Sedan 2000 är hon verksam som museipedagog vid Postmuseum och ansvarar för barnutställningen och verkstaden Lilla Posten. Medverkat i *Postryttaren* 2003.

VIVEKA NYBOM är född i Lund 1966. Har läst kulturvetarlinjen i Uppsala med konstvetenskap som huvudämne och etnologi vid Stockholms universitet. Har sedan 1995 arbetat som museipedagog och utställningsproducent vid Postmuseum med ansvar för flera av museets mindre utställningar.

der utmärkta, barnteckningar med frimärksförslag, frimärksbilder av dåtidens skämttecknare samt olika sällsynta exponat, utställda av kända filatelister. Att drygt 6.000 personer, varav drygt 1.200 var skolbarn, såg den endast tio dagar långa utställningen visar på det stora intresse för frimärkssamlandet som fanns i början av 1940-talet.

Ännu fler besökare kom för att se resultatet av nästa stora samarbete mellan Postmuseum, eldsjälen Olle Cronsjö och FiB: "Frimärket ger" 1951, med mottot "Lär på lek". Även denna varade i 10 dagar och besöktes av drygt 7.000 personer. Av dessa var ca. 2.400 skolbarn. I stället för Pelle Slarv mötte publiken här magister Filatelinder som påpekade frimärkets pedagogiska möjligheter. I ett brev från tiden strax före utställningen ber Postmuseums chef, Paul Gerhard Heurgren, överintendent Antoni i Postverket om hjälp med de många visning-

Affisch från utställningen "Frimärket ger" 1951. Utformad och tecknad av Olle Cronsjö.

Poster from the exhibition "The Stamp gives" in 1951. Designed and drawn by Olle Cronsjö.

ar museet måste genomföra. Han skriver att personalen har svårt att orka med, men "det är ju en heder för postverket och postmuseum att folkskoleklasser regelbundet besöka museet. Det är endast fem museer i Stockholm, som få sådana besök".

Redan 1935 gjordes det en utställning som vände sig till barn och unga, eller rättare sagt, pojkar och ynglingar, "Frimärken för ungdom". Faktum är att denna är den första tillfälliga utställning över huvudtaget som man finner spår av i museets historia. Postmuseum var alltså tidigt ute med att locka barn och unga med egna utställningar. Under årens lopp har det gjorts många utställningar för unga och även många program. Här måste man nämna "Nostippen", en tipstävling som startade 1954 och som än i dag finns kvar under skolloven.

Museet har alltid haft ett givande samarbete med frimärksföreningar för unga. Föreningarna har träffats på museet, ordnat program och även visat upp sina arbeten.

Frimärksutställningar för unga samlare

Om man går igenom Postmuseums utställningar för barn och unga kan man konstatera att mycket handlar om frimärken i alla former. Så är det än i dag. Brev, frimärken och teckningar är många gånger basen i museets utställningar för barn. En utställning, som däremot inte alls berörde frimärken, var när museet visade resultatet av en tävling, arrangerad av Postsparbankens propagandaavdelning 1942. I två rum visades hundratals sparbössor, slöjdade av pojkar. "Men flickorna hade ej varit sämre de, ty de utställda skyddspärmarna (för sparbanksboken) voro både vackert och väl utförda". Förutom skyddspärmarna och sparbössorna visades det film i ett rum.

Det har byggts sammanlagt ett 40-tal större och mindre utställningar som vänt sig till unga. En tydlig skillnad mellan de utställningar som byggdes på 1940-, 50- och 60-talen och senare är att de tidigare ofta behandlar hur "frimärken böra och icke böra ordnas". Med andra ord var de tidigare utställningarna mer instruktiva än de senare. Genom en prydlig frimärkssamling fick man ut så mycket mer av pysslet med frimärken än bara en samling. Utställningsbesökaren skulle lära sig att med samlandet följde även ökad vetgirighet, smak och ordningssinne. I katalogen från utställningen "Frimärket ger" år 1951 sänder Lucien Braun, då ordförande i det Internationella förbundet för konstruktiv filateli, följande budskap:

"Det som betyder något i dessa filatelistiska bemödanden är planen, metoden. *Bygg upp* din samling. Samlingen är inte bara en anhopning av frimärken, lika lite som huset är en anhopning av sten. Frimärkena är dina byggstenar. De bör väljas med omsorg och läggas på sin rätta plats."

De senare utställningarna fokuserade mer på frimärket som bild. Motivet fick stå i centrum på annat sätt än tidigare. Exempel på utställningar där motivet på vanliga svenska frimärken använts för att illustrera en berättelse är "Frimärken berättar" 1981

och "Nils Holgerssons resa i frimärksbild" 1982. Båda visade ungdomars samlingar. Andra utställningar där motivet varit i centrum är sådana som har varit kopplade till aktuella frimärksutgivningar. Ett exempel på detta var "Lek på frimärken" 1978-79 där lekar, sagor, barnteckningar samsades med Kungens nallebjörn och "Ska vi leka?" som gjordes i samband med en europeisk samutgåva av frimärken 1989.

"Världens bästa Astrid" 1987 var även den kopplad till nyutgivna frimärken. Utställningen var kanske en de av största för barn och ungdom dittills. Inspirationen till utställningen kom från 1987 års rabattfrimärken som visade figurer ur Astrid Lindgrens sagovärld. Frimärkena trycktes som en hyllning till författaren på hennes 80-årsdag. På Postmuseum funderade man på vad som kunde visas utöver frimärkena och förlagorna och kom fram till att det vore intressant att utnyttja Astrid Lindgrens stora brevsamling som var deponerad i Kungl. Biblioteket. Museet inledde ett samarbete med Astrid Lindgren och biblioteket. Man lånade ett stort antal brev som var skrivna av barn och som handlade om de figurer som fanns med på frimärkena. I utrymmet för tillfälliga utställningar byggdes sedan miljöer från sagorna upp där breven fick ingå. Att bygga upp miljöer i en frimärksutställning var något helt nytt för museet och kanske lite kontroversiellt i en del filatelisters ögon.

I och med att utställningen vände sig så mycket till barn ville museet göra en särskild satsning på barn, även då det gällde programverksamheten. Därför tog man på inrådan av Astrid Lindgren kontakt med Vår Teater i Medborgarhuset. En pjäs, "Voffor gör ho på detta viset", specialskrevs för Postmuseum och uppfördes tretton gånger. Ett stort antal skolklasser kom och deltog i dramatiserade visningar av utställningen.

Museet samarbetade vid flera tillfällen i början av 1990-talet med barntidningen *Kamratposten* i samband med tävlingar, där

Museichef Karin Rabén och författaren Astrid Lindgren lyssnar på en livs levande Pippi Långstrump i utställningen "Världens bästa Astrid" 1987. Foto: Yngve Hellström.

The Museum's director Karin Rabén and the author Astrid Lindgren listen to a real live Pippi Longstocking at the exhibition "The Best Astrid in the World" in 1987.

barnen uppmanades att skapa egna kuvert och frimärken som sedan ställdes ut i Postmuseum. På ett liknande sätt samarbetade museet med barnprogrammet "Klasses frukostklubb" i TV2.

Att skapa intresse för frimärken hos barn har alltid varit viktigt för museet. Under några år samarbetade museet med "Frimme", Postens frimärksklubb för barn. I källarvalven visades i "Barn och frimärken" 1993 en samling frimärken från hela världen med barnteckningar som motiv. Här visades också barnens egna albumblad som kom till genom ett upprop i frimärksklubbens tidning. På vardagarna arrangerades en frimärksverkstad för 6-åringar på temat "Mitt första frimärksblad". Barnen fick rita, måla och klistra frimärken samt lära sig hur ett frimärke blir till.

Flera av ovan nämnda utställningar kan ses som föregångare och inspiratörer till den permanenta utställningen och barnverkstaden "Lilla Posten". Denna öppnades 1996 i museets källarvalv.

Lilla Posten

Postmuseums basutställning och verkstad för barn, "Lilla Posten", öppnade den 10 februari 1996. Sedan dess har uppskattningsvis 30.000 barn, med sina familjer eller med skolan, besökt Lilla Posten. Både barn och vuxna har lekt, pysslat och haft roligt tillsammans.

När Lilla Posten byggdes var tanken att den skulle vara en levande barnverkstad, bemannad med personal och inte endast en utställning för barn. Målsättningen var att så fort barnen kommit nedför trappan skulle de bli inspirerade till lek och eget skapande. Dessa förhoppningar har också infriats. Man planerade att Lilla Posten skulle fungera i ca. tio år och materialet anpassades efter detta.

Utställningen och barnverkstaden fungerar som ett "postkontor från förr", där besökarna får röra vid och leka med allt som finns framplockat. När Lilla Posten byggdes, anpassades den för barn i 5-10 års åldern, men även de allra yngsta brukar hitta någon aktivitet som passar dem. Lilla Postens postkontor ser ut som ett från 1920-talet och möblerna är kopior av föremål som finns i museets samlingar. Möblerna har dock förminskats i storlek för att passa barnen.

Formgivare och arkitekter för Lilla Posten var Björn Ed och Jenny Lundahl. Lilla Posten ligger i museets källare, är djärvt formgiven med kraftfulla färger och indelad i fem olika rum. Det första rum som besökarna kommer ner till är postgården med paketbilen och lastbryggan med alla färgglada paket. Intill finns rummet med de vindlande gränderna där spännande personer bor bakom fantasifulla dörrar. I de angränsande rummen finns postkontoret med kassadisk och sorteringsfack, pyssel- och skrivarverkstan samt det lilla rummet under trappan, där modiga personer kan stoppa in sin hand i öppningen till de hemliga "kännarpaketen". Vad döljer sig därinne i paketen egentligen? Vad är det t.ex. som är litet, runt, hårt och skramlar?

Verksamheten i Lilla Posten består av tre slags aktiviteter. Det rör sig om bokade skolprogram på vardagar under terminerna, öppen verksamhet för allmänheten under helger och skollov samt barnkalas som erbjuds under helger.

I Lilla Posten är det ofta full fart och det arbetas och pysslas flitigt. När det är öppet för allmänheten är det bemannat med två museipedagoger. Vid vissa tillfällen går det dock åt mer personal, t.ex. under sport-, påsk- och höstloven.

Under öppettider erbjuds i Lilla Posten olika pysselteman som ibland anpassas efter årstid eller utställningar. Teman som förekommit är t.ex. "Skriv brev på gammaldags vis", "Gör din egen postlåda", "Pyssel med frimärken" och "Gör ditt eget julkort". Det märks tydligt att barnen tycker att det är extra roligt med pyssel som innebär att de får någonting med sig hem, t.ex. en penna av vass som de själva har skurit till och dekorerat.

Våren 2005 nominerades Lilla Posten i den europeiska tävlingen "Kid Trophies", vars syfte är att belöna de bästa aktiviteterna för barn inom områdena fritidsaktiviteter,

"God dag postfröken. Jag ska skicka detta paket till Lund. Vad kostar det?" Lilla Posten hösten 2000. Foto: Ove Kaneberg.

"Good morning, postmistress. I'm sending a parcel to Lund. How much is it?" the Little Post Office autumn 2000.

turism och lek. Lilla Posten belönades med en tredjeplacering.

Barnens egna utställningar

1998 började Allrummet på entréplanet att användas för små barnutställningar. Först ut var "Mystiska brev på dagis", ett samarbete mellan daghemmet Sitting Bull och Postmuseum. Femåringarna arbetade med temat "Brev och Posten", både på daghemmet och på Postmuseum. Meningen med utställningen var att inspirera andra förskolor att arbeta med brev som tema.

Efter det har barnutställningarna i Allrummet avlöst varandra. Utställningarna har tillkommit i samarbete mellan Postmuseum och skolor, frimärksföreningar eller barn som besökt Lilla Posten under helger och lov. Barnen har fått jobba med ett angivet tema som t.ex. knyter an till en större tillfällig utställning. Barnutställningarna brukar bestå av teckningar, collage, modeller eller frimärkssamlingar.

En av dessa utställningar var "Om man hoppade i vattnet vart simmade man då?" som pågick under Postmuseums stora tillfälliga utställning om "Breven från Titanic" (17 november 2000 – 2 september 2001). Eleverna i klass 2-3 A i Trångsundsskolan arbetade under våren 2000 med temat "Titanic". Enligt elevernas lärare var kunskaperna om Titanic varierande innan projektet drog igång. Vissa elever visste väldigt mycket och andra nästan ingenting, men många hade sett James Camerons succéfilm på video.

Projektet resulterade i att alla elever gjorde minst en teckning var om Titanic. En del elever skrev också brev till de personer som var ombord. I breven undrar barnen t.ex. om det fanns affärer, CD-spelare, kök i hytterna och biografer ombord på Titanic. Men också hur det kändes när båten höll på att sjunka. Var det läskigt? Spännande? Kän-

Efter ombyggnaden 1986 och cirka tio år framåt användes källarvalven för tillfälliga utställningar av olika slag. Sedan 1996 finns här barnens Lilla Posten. Foto: Sven Tideman.

For approximately ten years after the rebuilding work in 1986, the cellar vaults were used for temporary exhibitions of various kinds. Since 1996, the vaults house "the Little Post Office" for children.

des musiken lugnande? Hur kändes det att bli räddad? Frågorna var många. Barnen tyckte att det var roligt och spännande med utställningsprojektet. De blev mycket tagna av ämnet när de hade satt sig in i situationen, det fruktansvärda öde som drabbade Titanics resenärer. Det märks i både teckningarna och breven att eleverna blev gripna av historien om Titanic. Kanske var breven ett sätt för dem att bearbeta sina känslor? Barnens kommentarer efter invigningen var att det var väldigt roligt att jobba med utställningen och att få vara med på en vernissage.

Under år 2001 genomförde Postmuseum det största samarbetet hittills med skolan. Det var ett samarbete mellan 10 skolor, 10 förskolor och multimedia- och språkverkstaden Fantasifabriken. Sammanlagt deltog ca. 1.200 barn i projektet som bl.a. resulterade i 2001 års stora tillfälliga utställning "Mitt fantastiska frimärke".

Vad betyder en utställning för barnen?

För barnen är det en stor händelse att deras verk ställs ut på ett museum. Förväntansfulla kommer de till museet när det är dags för vernissage. Vid ett senare tillfälle tar de gärna med sig sina familjer för att stolta visa utställningen.

För oss som möter barnen under dessa utställningsprojekt är det stimulerande att ha möjlighet att samarbeta med skolor och föreningar. I vanliga fall möter vi skolklasserna under ett par timmar i samband med skolprogram. I och med dessa projekt kan vi verkligen utveckla samarbetet med skolan och vi får träffa eleverna under en längre tid. För både barn och lärare innebär det också ett roligare sätt att fördjupa sig i ett ämne.

Här kan nämnas klass 1-3 A från Norra Ängby skola som gjorde utställningen "Post på väg" som visades på Postmuseum mellan den 23 april 2004 och 16 januari 2005. Den klassen jobbade verkligen vidare på temat i

skolan. De byggde upp ett eget postkontor i klassrummet och spelade postteater för sina föräldrar och andra klasser på skolan. Efter vårt samarbete var dessa barn experter på Posten!

Långt tidigare gjorde Postmuseum utställningar som riktade sig till barn, men då i ett uppfostrande syfte. Utställningarna visade bl.a. hur pojkar skulle ordna sina frimärkssamlingar och på så sätt bli ordentliga unga män. Barnen var då inte delaktiga i produktionen av utställningen som de är idag. Att barnen får vara med och skapa sin egen utställning ger ett ökat intresse och en helt annan upplevelse. Det blir något mycket positivt som barnen kommer ihåg länge.

Postmuseums tillfälliga utställningar

Av Karin Nygren *och* Vesela Stridsberg

Genom åren har Postmuseum anordnat över 400 tillfälliga utställningar. En god föreställning om mängden av dessa och om vilka ämnen som de behandlat ger den inledningsvis nämnda förteckningen på museets webbplats, www.posten.se/museum. Museet har i alla år strävat efter att med sina tillfälliga utställningar väcka intresse hos många olika målgrupper för Postens och frimärkets historia, för samlandet av frimärken och andra filatelistiska objekt, för brev- och vykortsskrivande, liksom för intressanta posthistoriska händelser.

Sedan år 1935 har museet arrangerat tillfälliga utställningar i lokalerna på Lilla Nygatan. Efter att ha utökat och utvecklat de permanenta utställningarna, de s.k. basutställningarna, började man satsa på "speciella", det som nu kallas tillfälliga utställningar.

I museets utställningsverksamhet har det under alla år förekommit externa medarrangörer. För de tidiga tillfälliga utställningarna rör det sig ofta om någon filatelistisk sammanslutning, en utländsk postförvaltning eller privatpersoner med stora samlingar i skilda ämnen. Under senare tid har utställningsverksamheten ständigt expanderat. Fler och större lokaler har fyllts med större och mindre utställningar i allehanda ämnen som har lockat till sig helt nya grupper av besökare.

En ledstjärna för museets tillfälliga utställningar under de senaste åren är att visa museets samlingar för besökarna i kombination med lån från andra ägares samlingar. Målet med utställningarna har varit att förmedla kunskap och ge upplevelser, att levandegöra och beskriva men också vara till förnöjelse och glädje för publiken.

På senare tid har det producerats minst en stor utställning samt flera mindre varje år. Utställningarna ryms i allt från en monter eller ram till ett eller flera rum. I denna sammanställning har vi valt att presentera de utställningar som på ett eller annat sätt varit av större betydelse för museet och dess besökare. Den intresserade läsaren hänvisas också till den presentation som den förra museichefen, Karin Svahn, gjorde över samtliga tillfälliga utställningar fram till och med 1987 i *Postryttaren* 1996.

KARIN NYGREN är född i Santiago, Chile, 1941. Har bedrivit studier vid Stockholms universitet i nationalekonomi, statsvetenskap och statistik. Anställdes vid Posten 1974. Har sedan 1986 arbetat vid Postmuseum, från 1990 som utställningsproducent samt med informationsverksamhet. Har ansvarat för många av museets tillfälliga utställningar.

VESELA STRIDSBERG är född i Sofia, Bulgarien, 1952. Hon är fil. kand. från Stockholms universitet med samhällsvetenskap, information och pedagogik som huvudämnen. Utställnings- och informationschef vid Postmuseum sedan 1988 samt redaktör för museets utställningskataloger.

De första åren

Den första tillfälliga utställningen kallades "Frimärken för ungdom". Den har redan presenterats i föregående avsnitt. Till Postens 300-årsjubileum 1936 gjordes utställningen "Posten 300 år" med material ur museets egna samlingar och inlånat material från Riksarkivet och generalpoststyrelsen. Postmuseums 30-årsjubileum uppmärksammades också med en utställning samma år,

Generaldirektör Anders Örne med fru ser på utställningen "De roliga sparbössorna", 1942.

Director General Anders Örne and his wife visit the exhibition "Amusing Money Boxes" in 1942.

bl.a. visades flera modeller av olika posthus som Postmusei Vänner skänkt. Dessa modeller har med åren varit med på ett flertal utställningar.

Frekvensen av tillfälliga utställningar var annars inte så hög under 1930- och 40-talen, under krigsåren inte ens en per år. De flesta hade filatelianknytning och utställningstiden var mycket kort, oftast bara ett par veckor.

Under en decembervecka 1942 visades en utställning med namnet "De roliga sparbössorna", då inte mindre än 665 sparbössor ställdes ut. Publikrekordet slogs på Luciadagen då 469 personer kom. År 1946 uppmärksammades krigsåren med utställningen "Posten på post för Sverige". Här skildrades Posten i kristid men också postfolket på sin fritid. En annan stor utställning med mycket medial uppmärksamhet var "Ibero-Amerikansk Frimärksexpo" som visades i sex rum under drygt två veckor i oktober 1949.

1950-talet

Under första delen av 1950-talet arrangerades bara en tillfällig utställning per år men 1959 producerades hela fem stycken. Fortfarande var det filatelistiska utställningar som dominerade. Olika länder i världen fick sina egna frimärksutställningar, bl.a. Israel, Norge, Rumänien och Ungern. I december 1954 uppmärksammades vykorten för första gången med en egen utställning, "Jul- och nyårskort från far och farfars tid".

År 1958 producerades en utställning med namnet "Olyckspost" som pågick i hela tre månader, januari-mars. Den handlade om post som hade varit med om dramatiska händelser. Här visades t.ex. en postsäck som under en transport i Danmark 1943 blivit beskjuten och i vilken breven fått skotthål. Det ställdes också ut ett brevkort som skickats från San Francisco dagen efter den stora jordbävningen 1906 med information om

att avsändaren var oskadd. I *Stockholmstidningen* beskrevs utställningen som "Drama på Postmuseum".

Från och med 1959 producerades i de flesta fall en sommarutställning som pågick under flera månader. Detta år hette utställningen "Banken som alla når". Den var en hyllning till Postsparbanken som då firade sitt 75-årsjubileum.

1960-talet

Trenden från slutet av 1950-talet fortsatte på 1960-talet med många utställningar per år, åtminstone fem till sex stycken. Utställningstiden ökade från ett par veckor upp till en månad eller mer. Fortfarande var det många filateliutställningar och mycket ofta var det landssamlingar som visades. År 1960 inleddes dock med en utställning om "Boken i filatelins värld" vilken hyllade Postmuseibibliotekets grundare, Nils Strandell.

År 1965 uppmärksammades Postens penninghantering i "Pengar på posten". Ända sedan Postens begynnelse har pengar transporterats på olika sätt. Posten står också bakom införandet av postanvisningar 1866, grundandet av Postsparbanken 1884 och Postgirot 1925. När pengar är inblandade finns det alltid risk för rån och stöld. Även sådana tråkiga konsekvenser skildrades i utställningen.

1968 års sommarutställning hette "Raketpost". Den var ett samarbete med Tekniska museet. Trots att postflyget sedan länge existerat så fanns det en dröm att få en ännu snabbare postbefordran. Utställningen hyllade Friedrich Schmiedls fyrtio år gamla raketpostverksamhet. Julutställningen 1969, slutligen, bar namnet "God jul glada barn" och arrangerades med anledning av att Posten gav ut julfrimärken med sagomotiv. Närvarande vid invigningen var författaren Astrid Lindgren.

1970-talet

Under 1970-talet visades inte bara frimärksutställningar från olika länder. Postmuseum ville också uppmärksamma någon stad i

Postvärdinnan Irene Kvarsell, Postbanken, delar ut vykort med motiv från utställningen "Pengar på posten", 1965. Foto: Yngve Hellström.

Irene Kvarsell, a hostess at the Post Office Bank, hands out picture postcards with motifs from the exhibition "Money in the Post Office", 1965.

Sverige med en utställning som både var filatelistisk och posthistorisk. Först ut var Borås 1970 med utställningen "Borås i Postmuseum". Denna var resultat av ett samarbete med Borås museum och postorderrörelsen i staden. Arboga, Skara, Stockholm och Trelleborg samt Gotland blev under decenniet hyllade med egna utställningar.

1971 var det dags för kvinnan att stå i fokus. "Kvinnan på frimärken" arrangerades till minne av att det var femtio år sedan den svenska kvinnan fick rösträtt. Utställningen ville ge en uppfattning om i vilken utsträckning som kvinnor förekom på frimärken och vilka prestationer som belönats på detta sätt. Helgon och författare förekom oftast om man undantar kungliga personer.

"Einar Forseth – frimärkstecknare" var en utställning som hyllade Forseth på hans 80-årsdag 1972. Forseth uttryckte sig både monumentalt, t.ex. i mosaiken Mälardrottningen i Gyllene salen i Stockholms stads-

hus, och i det lilla frimärksformatet. Hans frimärke "Stående lejon" från 1920 anses av många vara ett av Sveriges vackraste frimärken. Einar Forseth var verksam som frimärkstecknare till långt in på 1940-talet.

På våren 1973 fyllde Stockholms Motivsamlarklubb 10 år och hyllades med en utställning som visade utdrag från olika motivsamlingar. Den känns som en föregångare till den numera årligen återkommande "Vår frimärkssalong" vars initiativtagare är den nuvarande ordföranden i klubben, Ulla Wengraf.

"Utvandraröden" blev sommarutställningen två år senare. Den gjordes i samarbete med Utvandrarnas hus i Växjö. Det var en utställning som säkert berörde många, inte minst känslomässigt. Drömmen om ett nytt, lyckligare och rikare liv någon annanstans i världen blev verklighet för många vid förra sekelskiftet.

Ofta gjordes utställningar som hade anknytning till någon frimärksutgivning. Så var det med utgåvan Linnés resor år 1978 som resulterade i sommarutställningen "Linné på frimärken". Här utgjorde flera inlånade frimärksamlingar ryggraden i utställningen.

Vid slutet av 1970-talet var, liksom nu, invandringen någonting som man pratade om. På Postmuseum producerades en utställning med namnet "Folklig kultur". Några av Sveriges stora invandrargrupper bidrog med bildmaterial och föremål. Dessutom informerade Invandrarverket om sin verksamhet.

1980-talet

Bland minnesvärda utställningar under 1980-talet kan till en början nämnas "Farliga brev" från 1981. Då visades en donation av 27 vackra brev från äldre frimärkstid. Frimärkena var äkta men inte placerade på den ursprungliga försändelsen och stämplarna var falska eller iritade. Det kan tilläggas att

I den posthistoriska utställningen "Post i norr" 1980 kunde man förutom kartor och andra föremål studera en miljö med en uppstoppad ren.
Foto: Yngve Hellström.

In addition to maps and other objects, a scene with a stuffed reindeer was on display at the postal history exhibition "Post up North" in 1980.

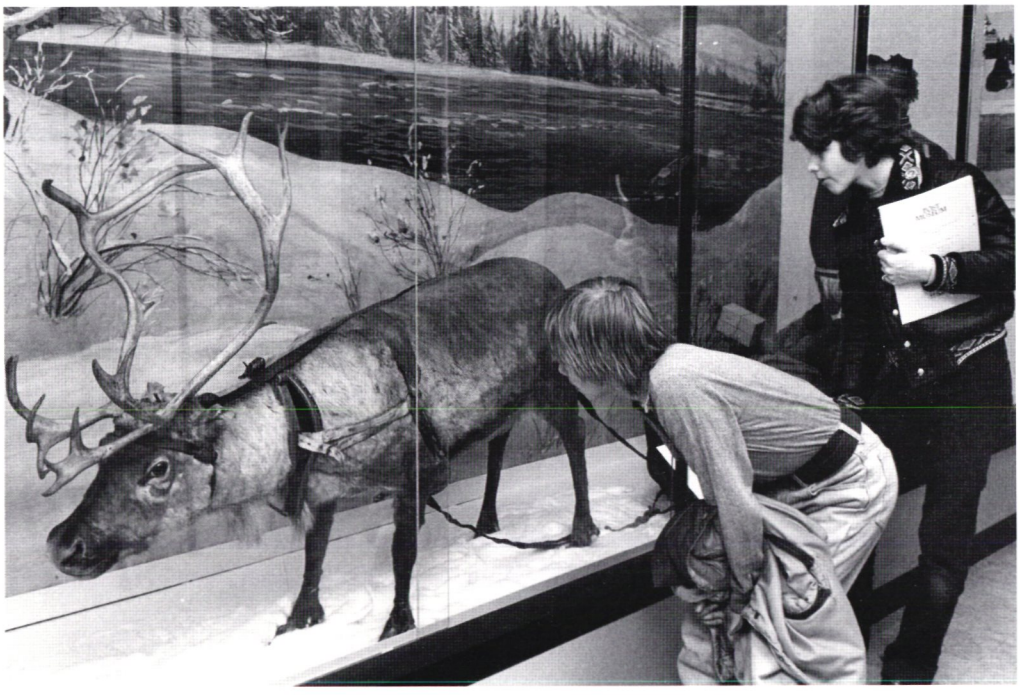

1981 var ett rekordår när det gäller utställningar; hela tretton stycken producerades.

År 1984 var riksföreningen Hembygdsfilatelisterna nybildad och genomförde tillsammans med Postmuseum en sommarutställning med namnet "Hembygdsfilateli". Här fick man tips om hur man kunde lägga upp en hembygdssamling, ett då nytt sätt att samla.

På våren 1985 stängdes Postmuseum för en total ombyggnad. En del av verksamheten flyttades till tillfälliga lokaler på Mäster Samuelsgatan där man också satte upp några utställningar, bl.a. en med namnet "Mail-art". Här inbjöds mail-artkonstnärer från hela världen att ställa ut sina objekt som bestod av illustrationer på kort, kuvert och omslag i form av teckningar, målningar och collage.

På hösten 1986 invigdes det "nya" Postmuseum med en tillfällig utställning om Stockholm. Den hette "Stockholm min hemstad". Den var baserad på en hembygdssamling, sammanställd av Birger Hasselrot. Nästa års sommarutställning hette "Vykortet under 100 år". Göran Heijtz ställde ut delar av sin vykortssamling och berättade genom denna vykortets historia. Vykort hade mer och mer blivit ett populärt samlingsområde.

Efter succén med utställningen "Världens bästa Astrid" som avslutades i januari 1988, genomfördes en frimärksutställning som vände sig både till den yngre publiken och nybörjarna. "Roligt med frimärken" väckte uppmärksamhet, inte minst genom kontakten med Lasse Åberg. Han invigde utställningen men deltog också med sin egen Musse Pigg-samling, tillsammans med ett 30-tal andra utställare.

Ytterligare två stora utställningar öppnades 1988: "Svenskar i världen" och "Svensk 1900-talskonst". Liksom "Roligt med frimärken" arrangerades även dessa i samarbete med utomstående: privatpersoner, organisationer och institutioner. Detta utåtriktade sätt att arbeta när det gäller utställningar har sedan dess präglat och präglar museets verksamhet.

Genom utställningen "Svenskar i världen" nådde man också grupper i utlandet. I samarbete med Utlandssvenskarnas förening och professor Alf Åberg berättades om kända och okända svenskar som rest, arbetat eller varit bosatta utomlands, med hjälp av foton och brev samt frimärken. Här visades också brev från barn, bosatta i utlandet, vilka berättade om hur det var att leva där.

"Svensk 1900-talskonst" med sina 45 konstverk i original som visades tillsammans med respektive frimärke de varit förlaga till, lockade många konstintresserade till museet. Utställningen visade bl.a. att man kan välja ett annat sätt att presentera svenska frimärken på än vad man gör i traditionella samlingar.

Svenska och utländska frimärken som uppmärksammade miljöförstöringen bildade stommen i en angelägen utställning som också innehöll brev, vykort och bilder samt flera uppbyggda miljöer. Utställningen "Miljöhot – samling för naturen" gjordes i samarbete med Svenska Naturskyddsföreningen, Greenpeace, Miljöväktarna m.fl. miljöorganisationer. Den visade på det natur-

Kontrasten mellan det lilla frimärket och det stora konstverket gjorde utställningen "Svensk 1900-talskonst" 1988 till en sevärdhet. Erich Fischer stod för formgivningen. Foto: Sven Tideman.

The contrast between the tiny stamp and the large work of art caused the exhibition "Swedish 20th Century Art" to attract a lot of attention. Erich Fischer was the designer.

En hylla med smakprov från de femtiotal olika samlingar som visades i utställningen "Samlarvurm" 1989. Foto: Sven Tideman.

A shelf with samples from around 50 different collections shown at the exhibition "Collecting Mania" in 1989.

sköna i vårt land i kontrast till miljöhoten som upplevdes bli allvarligare för varje dag som gick.

Frimärken var på sätt och vis utgångspunkten även för "Ångbåtar i postens tjänst", men det var de posthistoriska föremålen som stod i fokus för utställningen tillsammans med ett stort stycke svensk kulturhistoria. I utställningen presenterades också de ångbåtar som fanns kvar då. Även denna utställning gjordes i samarbete med ett stort antal intressenter: Stiftelsen Skärgårdsbåten, landets ångbåtsföreningar, samlare m.fl.

Samlarna har alltid haft och har fortfarande stor betydelse för Postmuseums utställningar. 1989 gjordes en av museets mest välbesökta utställningar som koncentrerade sig helt på samlandet som företeelse. "Samlarvurm" inleddes med en resumé över samlandets historia, alltifrån stenålderns insamling av föda till 1900-talets filmstjärnebilder och andra ting i massupplagor, t.ex. frimärken. Ett femtiotal olika samlingar var utställda, allt ifrån sybehör och flaskor till sockerbitar och råttfällor. Ett helt rum ägnades åt barns samlande. En tio-i-topp lista visade vad barn samlade 1989: frimärken var det mest populära samlarområdet. Samlarföreningen S:t Erik, Samlarförbundet Nordstjärnans stockholmsavdelning och Sveriges Frimärksungdom var denna gång viktiga samarbetspartners.

1990-talet

Decenniets första utställning var den posthistoriska "Med sabel och pistol – svensk postiljonsbeväpning 1802-1973". Den visade vapen ur museets samlingar och berättade om hur postiljonen ansvarade med sitt liv för att postväskan och dess innehåll skulle komma fram oskadda.

Vapen, denna gång i form av svärd och pilspetsar, ställdes 1990 också ut i utställningen "Vikingaliv" som byggde på en av de bästa motivsamlingarna i Sverige, Gunnar Dahlvigs "Vikingar". I samarbete med Statens Historiska Museum och Kungl. Myntkabinettet visades föremål och en samling mynt från vikingatiden. De nyligen genomförda utgrävningarna på Birka presenterades också. Frimärksutgåvan "Vikingar" från den 28 mars samma år uppmärksammades särskilt i utställningen och visades tillsammans med konstnären Svenolov Ehréns teckningar och förlagor.

1990 firades också frimärkets 150-årsjubileum med utställningen "Pärlor för alla" som berättade om världens första frimärken och visade filatelistiska "pärlor" av alla slag. Här fanns samlingar med många fina objekt, men också enstaka toppobjekt som tagits fram ur samlarnas gömmor. Ett 30-tal filatelister deltog i utställningen där även inlånat material från det brittiska postmuseet i London visades.

Den skicklige frimärksgravören Czeslaw

Slania fyllde 70 år 1991 och det firades med en särskild frimärksutgåva. Postmuseums utställning "Mästergravören Czeslaw Slania" presenterade hans omfattande verksamhet med bl.a. en mängd konstföremål som har varit förlagor till Slanias gravyrer.

Till Frimärkets Dag 1992 utkom frimärksblocket, "Rock och pop", med Lena Philipsson, sånggruppen Roxette och Jerry Williams. Museet gjorde en utställning med samma namn. Här visades glimtar ur ungdomsmusikens historia ända från 1950-talet.

Som alla museer har Postmuseum ett magasin, där de flesta föremålen förvaras. Museibesökaren får därför endast se ett litet urval av föremål i de permanenta utställningarna. I "Världens brevlådor" från oktober 1992 och under hela 1993 visades en stor del av de brevlådor som ingår i samlingarna. Besökarna fick se de flesta av de svenska typerna från 1800-talet fram till de samtida samt ett stort antal utländska. Det rörde sig om allt från en exotisk söderhavsmodell till mer strikta europeiska modeller.

Flera av de kommande årens utställningar gick i konstens tecken. 1993 visades Gerard Martins stora samling med modern europeisk konst på frimärken: 221 konstnärer på nästan 2.000 frimärken. Här visades också högklassig originalkonst, inlånad från Nationalmuseum, Moderna museet och från Postmuseums egna samlingar.

Ett exempel på en lyckad kombination av eget och inlånat material var utställningen "Gamla skyltar" som 1996 visade ett urval av svenska emalj- och plåtskyltar av allehanda slag från perioden 1890-1930. Dessa kombinerades med museets postala skyltar från 1750-1950.

Utställningen "Fiffel och båg" från 1996 handlade om förfalskningar. Besökarna fick se inlånad förfalskad konst, antikviteter, mynt och sedlar, smycken och leksaker, tillsammans med förfalskade frimärken, stämplar och försändelser ur museets egna samlingar.

År 1997 visades en annan uppmärksammad utställning, "1897 – vyer och minnen", vilken handlade om den Allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm 1897.

När Posten blev bolag 1994 ändrades även logotypen. Utställningen "Symboler för Posten" visade hur posthornet och kronan har använts genom tiderna. Foto: Sven Tideman.

When the Post Office became a company in 1994, the logo was changed. The exhibition"Symbols for the Post Office" showed how the post-horn and crown have been used over the years.

Här visades bl.a. en privatsamling av vykort och minnessaker. Samtidigt återskapades i en miljö den tillfälliga postanstalten på utställningen 1897.

1998 utsågs Stockholm till Kulturhuvudstad i världen. Postmuseum deltog i stadens program med flera utställningar, både större och mindre. Museet satsade helt på temat "brev". Hela museet genomsyrades av detta – från barnverkstaden "Lilla Posten", basutställningen "Brevet – en resa genom sekler" och flera mindre utställningar. Dessutom visades en stor tillfällig utställning som fick namnet "Ett brev betyder så mycket".

2000-talet

Efter ombyggnaden 1999 minskade antalet utställningsrum. Den nya faktavåningen Post F@ktum disponerar i stort sett hela våningen 2 tr. upp. Här finns också studiesamlingarna med svenska och nordiska frimärken och några permanenta montrar med posthistoriskt och filatelistiskt material, t.ex. Slaniamontern i Slaniarummet. På 1 tr. finns numera tre stora och ett mindre rum för till-

fälliga utställningar i anslutning till basutställningen "Märkvärdigt!".

En nytt rum skapades samtidigt i den nya basutställningens sjätte och sista rum där små samlingar av vykort, frimärken m.m. visas med jämna mellanrum. Ämnen har varit allt från leksaker och kossor, till julgransprydnader och vildkatter, stockholmsmotiv, äpplen och grisar, brevpressar och kaffebord, frimärkskonst m.m. Under hösten 2005 visades här en samling vykort med dansbandsmotiv från 1970-talet, "Hålligång med bussarong och polisong".

Kortare s.k. mellanutställningar har också arrangerats i det första rummet i lokalerna för tillfälliga utställningar. De har oftast varit av ett enkare slag, där befintliga ramar och montrar använts. Några av dem har dock fått en mera avancerad formgivning, t.ex. "Expeditionen till Antarktis 1901-1903" och "Sigge Ringströms Museum" åren 2002 resp. 2003.

Den 17 november 2000 invigdes utställningen "Breven från Titanic". Den skapades av fartygshistorikern och författaren Claes-Göran Wetterholm och formgivaren Pia Fischer. Utställningen berättade om det berömda fartyget Titanic med hjälp av bevarade brev och vykort samt föremål, dokument och bilder. Breven som visades skrevs före Titanics avgång, under resan och efter fartygets undergång den 15 april 1912. Här berättades också om posthanteringen ombord och om det fortsatta intresset för Titanics öde genom de filmer, böcker, frimärken och souvenirer som alltjämt produceras. Efter den 2 september 2001 ställdes den ut i Post & Telemuseum i Köpenhamn. Utställningen flyttades sedan till Sjöfartsmuseet i Göte-

Formgivaren Pia Fischers tanke var att besökarna skulle känna sig som om de själva steg ombord på Titanic. Museipedagogerna Viveka Nybom och Hedvig Bruzaeus utnyttjade detta i sina skolprogram hösten 2001 och våren 2002. Foto: Ove Kaneberg.

The intention of the designer Pia Fischer was that the Museum's visitors would feel as if they themselves were going on board the Titanic. The museum's teaching staff, Viveka Nybom and Hedvig Bruzaeus, made use of this in their programmes for schools, autumn 2001/spring 2002.

borg och visades där till 2002 års slut.

År 2002 fyllde Stockholm 750 år. Från den 29 maj firade Postmuseum detta med utställningen "Brev från drottning Kristina". Här visades femton brev som berättade om hennes märkliga liv och personerna runt henne, liksom scenerier som inramade breven, unika föremål från 1600-talet och många porträtt av drottningen och hennes närmaste krets.

Den 10 juni 2003 öppnades utställningen "En riktig post?". I denna utställning kom museets egna samlingar i fokus. Med fotografier, affischer, skämtteckningar, pressklipp, filmer och föremål, som t.ex. uniformer, skyltar och brevlådor, visade utställningen att Postens förändringar inte enbart beror på omorganisationer inom Posten utan också på politiska beslut, kundernas skiftande behov och teknikutvecklingen. Utställningen avslutades med att besökarna själva kunde berätta vad de tyckte om Posten och vad de önskade sig av den i framtiden. Utställningen gick helt i Postens blå och gula färger och anknöt till Postens välkända symboler. En ny, mindre version av utställningen byggdes upp 2004 i en av lokalerna i Postens nya huvudkontor Arken vid Tomteboda postterminal i Solna.

Med anledning av 350-årsminnet av rikskanslern Axel Oxenstiernas bortgång gjordes en utställning i januari 2004 i endast ett av de fyra rummen för tillfälliga utställningar. "Brev från Axel Oxenstierna" skulle bli en mellanutställning i väntan på den stora utställningen "Postvägen över land och hav" som Postmuseum producerade inom ett stort kulturhistoriskt interregionalt EU-projekt med samma namn. Utställningen om Oxenstierna byggdes upp på ett likartat sätt som den om drottning Kristina och formgavs liksom denna av Anne-Marie Broms. De utvalda breven från Riksarkivet berättade om rikskanslerns liv och verk tillsammans med bilder, lånade föremål och rekvisita. Utställningen gjordes i samarbete med Gunnar Wetterberg, författare till ett verk i två band om Axel Oxenstierna.

Hela vandringsutställningen "Postvägen över land och hav" 2004 byggdes upp så att den på ett enkelt sätt kunde tas isär och transporteras till nästa destination med lastbil. Foto: Erich Fischer.

The travelling exhibition "By Post across Land and Sea" in 2004 was constructed in such a way that it could easily be dismantled and transported to its next destination by lorry.

"Postvägen över land och hav" invigdes den 21 april 2004 och berättade med hjälp av historiska kartor och föremål samt en stor mängd bilder och dokument om den viktiga postvägen till Finland vilken öppnades 1638. Redan från början formgavs den som en vandringsutställning som efter Postmuseum i Stockholm skulle gå vidare till Åland och därefter till Finland. Formgivare var Pia Fischer. Hon byggde upp utställningen som en "väg" som började i Gamla stan och fortsatte via postgårdarna i Täby, Vallentuna, Norrtälje till Grisslehamn och vidare över havet till Åland och sedan till Åbo. Längs "vägen" berättas om alla postgårdar, om människorna som såg till att posten kom fram, oberoende av väder och vind, sjukdom eller andra bekymmer och slutligen om vägen som den ser ut idag.

Utställningarnas formgivare

Under årens lopp har mindre utställningar för det mesta skapats av museets egna anställda med viss hjälp av en utställningsfirma eller fristående snickare. Det senare förfaringssättet har varit det vanligaste under en stor del av museets verksamhet med tillfälliga utställningar. Museet har haft mångsidiga anställda som kunnat genomföra äldre tiders större och mindre utställningsprojekt utan hjälp från utomstående professionella utställningsdesigners.

Från och med år 1960 började Postmuseum anlita reklamtecknaren Paija Smidt vid Postsparbankens informationsavdelning som formgivare av tillfälliga utställningar. Hon kom att anlitas från och med "Boken i filatelins värld" 1960. Hennes i pressen mest omskrivna utställning var "Lokalbrevbäringen 100 år" år 1962.

Den förste formgivare som Postmuseum anlitade med större regelbundenhet var Anders Gullberg (1927-2000). Han var egentligen reklamkonstnär som under 1950-talet flitigt anlitades för att göra filmaffischer. Hans första utställning var "Quinnor i posten" hösten 1963. I och med utställningen "Pengar på Posten" år 1965 kom Anders Gullberg att anlitas som formgivare för Postmuseums samtliga tillfälliga utställningar fram till 1984 då han gjorde sin sista utställning med "Hembygdsfilateli".

Anders Gullberg var verksam i en tid då museerna ofta skiftade sina tillfälliga utställningar. På Postmuseum gjordes, särskilt under 1970-talet, i regel inte mindre än fem stora utställningar per år. Under hans tid som formgivare producerades ett antal filatelistiska utställningar i samarbete med andra länders postförvaltningar och med filatelistföreningar ute i landet. Den första landsutställningen var "Polens frimärken", 1965 och den första stadsutställningen tillkom 1970 i samarbete med Borås filatelistförening, "Borås i Postmuseum". Idén med stadsutställningarna var att de även skulle visas i hemstaden. De kom då att kallas t.ex. "Postmuseum i Borås".

Åtskilliga av museets utställningar har från och med den stora ombyggnaden 1985-1986 formgivits av Erich Fischer Reklamateljé AB, det utställningsföretag som stod för formgivningen av den nya basutställningen om frimärken 1 tr. upp samt för de närliggande lokalerna för tillfälliga utställningar. Även under 2000-talet har flera utställningar formgivits av detta företag genom Pia Fischer: "Breven från Titanic" från 2000 och "Postvägen över land och hav" som invigdes 2004.

År 1997 anlitade Postmuseum en ny ung formgivare till sin höstutställning "Paket i långa banor". Scenografen Malin Lindell gav denna posthistoriska utställning ett annorlunda uttryckssätt. Här behövdes ett nytt formspråk för att skapa så stor uppmärksamhet som möjligt. Utställningen fick sitt namn av konstnären Lennart Rohdes jättelika konstverk från 1955 som visades i naturtrogen reproduktion. Här berättades om paketets historia, om hur miljoner skickade paket transporterades, om vad man fick skicka och hur detta gick till på 1990-talet. Malin Lindell använde okonventionella material och färger som gav liv åt det posthistoriska innehållet.

Till 1998 års tillfälliga utställning "Ett brev betyder så mycket" anlitades återigen en ny formgivare, scenografen Anne-Marie

Broms. I denna utställning visades fyrtio brev från kända (t.ex. drottning Kristina, Selma Lagerlöf, August Strindberg) och okända personer, omsorgsfullt utvalda för att vart och ett av dem har ett starkt och spännande innehåll, med alla slags känslor, från kärlek till hat, från glädje till sorg. Detta innehåll krävde återigen ett nytt och dramatiskt formspråk där de antydda miljöerna påminde om teaterscener med rekvisita och konstfull belysning. Här kunde man också höra brev läsas upp av kända skådespelare.

År 1999 formgav Anne-Marie Broms basutställningen "Märkvärdigt!". Hon har som tidigare nämnts också formgivit flera stora tillfälliga utställningar under 2000-talet. Till dessa hör "Brev från Drottning Kristina" och "Brev från Axel Oxenstierna". Hon svarade dessutom för 2005 års båda stora utställningar. Här fick hon använda ett nytt koncept för att göra det möjligt för museet att visa två stora utställningar under samma år. Stommen i tre av rummen var densamma, men varje utställning fick sin speciella prägel med hjälp av nya miljöer, färger och dekorationer.

I "Svenska frimärket 150 år" berättades historien om de första svenska frimärkena och deras skapare, Pehr Ambjörn Sparre. Här presenterades också andra personer som utvecklade frimärket under 150 år med hjälp av ny design, gravyr och tryckteknik. En databas med alla Sveriges frimärken presenterades med hjälp av en dator i utställningen samt på museets webbplats. Utställningen deltog i "Designåret 2005" och visade också de under året utgivna frimärkena med ny svensk design. Här använde Anne-Marie Broms en uppbyggd "catwalk" som i den kommande utställningen återanvändes för att visa kläder.

När "Svenska frimärket 150 år" upphörde den 21 augusti 2005 förvandlades stommen i

Formgivaren Anne-Marie Broms "catwalk" med Garboinspirerade kläder. Foto: Ove Kaneberg.

The 'catwalk' of clothes inspired by Garbo was designed by Anne-Marie Broms.

den föregående utställningen till en väsentlig del av den utställning som uppmärksammade filmlegenden Greta Garbos 100-årsdag. Den gavs namnet "Hälsningar Greta Garbo". Även i denna utställning var breven och skådespelerskans liv i fokus. Inför arbetet med utställningen annonserade museet i dagspressen efter brev och föremål med anknytning till Greta Garbo. Gensvaret blev stort och ett 60-tal samlare lånade ut klippböcker, fotografier, statyer, berättelser, oljemålningar, litografier, en fåtölj, telegram, medaljer m.m. Dessutom kunde museet låna brev och annat från Svenska Filminstitutet, flera arkiv och museer. Garbos släkt i USA lånade bl.a. ut de reservoar- och stiftpennor som hon skrev sina brev med.

Nätutställningar

Den 1 mars 2001 fick museet en ny form av utställningsverksamhet som ännu befinner sig i sin linda: det är s.k. nätutställningar som finns att se på museets webbplats, www.posten.se/museum, och som kan besökas av alla som har en dator med tillgång till internet. Många barn och ungdomar har idag tillgång till datorer, både hemma och i skolan. Ett sätt att nå både dem och de vuxna är därför via internet.

Många museer experimenterar fortfarande med denna form, som ännu så länge är mycket dyr om man väljer avancerade digitala lösningar. Därför samarbetade museet i sin första nätutställning med postmuseerna i de övriga nordiska länderna. Denna, som kallades "I slott och koja – postkontor förr och nu i Norden", utformades som en nätvariant av utställningen "Posten i slott och koja". Tillsammans producerade museerna en relativt avancerad digital utställning, anpassad för visning på museernas webbplatser.

Postmuseum har sedan dess med enkel teknik gjort ytterligare fem nätutställningar. Några av dem visas vid olika tidpunkter under året på webbplatsen: "Gamla julkort", "Gamla Stockholmsvykort" och "Gamla påskkort" – alla tre med ett urval kort från museets samlingar. "En riktig Post?" bygger på den tillfälliga utställningen med samma namn. "Postmuseihuset", slutligen, berättar historien om museets byggnad i Gamla stan.

En föregångare till nätutställningar var "Filles frimärken – multimedia för barn" 1995. Många barn lärde sig veta mer om svenska frimärken via datorn. Foto: Ove Kaneberg.

A forerunner to internet exhibitions was "Fille's Stamps – multi-media for children" 1995.

Källor och litteratur

Bäckström, Pia, Larsson, Marianne & Sylwan, Björn,
Märkvärdigt!: om frimärken, vykort och samlande.
Meddelanden från Postmuseum 45.
Stockholm 2000.

Dagens Nyheter.
24 oktober 1974.

Ett modernt museum i vardande.
(red. Paul Gerhard Heurgren).
Nyheter från Postmuseum 1935:3.

Heurgren, Paul Gerhard,
Posthistoria och frimärken:
en vägledning för besökande i Postmuseum.
Meddelanden från Postmuseum 32.
Stockholm 1957.

Heurgren, Paul Gerhard,
Postmuseum och dess samlingar.
Meddelanden från Postmuseum 16.
Stockholm 1936.

Heurgren, Paul Gerhard,
Postmuseum under 50 år.
Postryttaren 1955.

Lannge, Erik G.,
1906 16/12 1936.
Nyheter från Postmuseum 1936:4.

Lannge, Erik G.,
Ett utvidgat och moderniserat Postmuseum.
Medlemsblad för föreningen Postmusei Vänner 1949:2.

Lannge, Erik G.,
Postmuseets modellsamling.
Postryttaren 1950.

Lundell, Birger,
En vandring genom
Postmuseum i Stockholm.
Stockholm 1914.

Mattson, Robert,
Frimärkets historia:
en introduktion till frimärksvåningen.
Stockholm 1990.

Meddelanden från Postmuseum.
1936, 1942, 1943, 1947.

Nytt på Postmuseum.
1998:2 & 1999:1.

Olofsson, Elisabet,
Brevet på museum:
Postmuseums basutställningar blir till.
Postryttaren 1987.

[Åkerstedt, Sven,]
Ommontering av svenska
utställningssamlingen.
Nytt i Postmuseum.
Stockholm 1974.

Postmusei samlingar av frankotecken:
vägledning.
Meddelanden från Postmuseum 28.
Stockholm 1951.

Lundell, Birger,
Postmuseum i Stockholm.
Hvar 8 dag, sid 565 ff., 1920.

Rabén, Karin,
En jubileumsutställning
– Postmuseum 75 år.
Postryttaren 1982.

Rudbeck, Johannes,
Kort översikt av samlingarna i Postmuseum.
Meddelanden från Postmuseum 4.
Stockholm 1924.

Rudbeck, Johannes,
Postmuseum i ny gestalt.
Nyheter från Postmuseum 1933: 1-2.

Stockholms-Tidningen.
19 maj 1954.

Svenska Dagbladet.
3 december 1954.

Svahn, Karin,
Tillfälliga utställningar i
Postmuseum 1906-1987.
Postryttaren 1996.

Triumf.
18 december 1981.

Utställningen "Posten på post för Sverige" öppnades den 12 februari 1946. Foto: C. E. Rosenberg.

The exhibition "The Post Office on Guard for Sweden" was opened on 12th February 1946.

Tullberg, Sigurd,
Pelle Slarvs upptäckter ...
Stockholm 1943.

Verksamhetsberättelser.
Postryttaren 1952, 1988-2004.

Världens bästa Astrid.
Utställningskatalog.
Postmuseum 1987.

Åström, Pernilla,
Lilla Posten – barnens Postmuseum!
Postryttaren 1997.

100 years of Exhibitions at Post Museum

One of the Museum's most important aims has been to put on accessible and well-planned exhibitions. The way forward has involved both permanent exhibitions, the so-called primary exhibitions, and temporary exhibitions on many different subjects.

Today many of the Museum's exhibitions and programmes are intended for children. That's why the Museum has created both "Lilla Posten" (the Little Post Office), and temporary exhibitions for children.

Internet exhibitions will undoubtedly play an important part in the future. Today the Museum's web site–www.posten.se/museum–contains a number of minor exhibitions. On the website, there is also a list of the more than 400 exhibitions the Museum has arranged from 1935 onwards.

Post Museum's Primary Exhibitions: Philately and History of the Stamp

When Post Museum was opened on 15th December 1906, it had at its disposal seven rooms, only one of which displayed the Museum's collection of stamps. The collection was called "Swedish Stamps and Postal Stationery, Normal Sheets and Proofs, as well as Foreign Stamps". It was divided into Swedish and foreign stamps and shown in revolving wooden display cases.

On 3rd May 1919, the Museum's new Postage Stamp Department was opened. Invitations to the opening went out to over

The Stickney press at the exhibition "History of the Stamp" in 1986.

Stickneypressen i utställningen "Frimärkets historia", 1986.

100 people in the form of a specially printed official postcard, value 6 öre. 128 cards were printed and 123 were used as invitations.

Gradually, as space became available in the building, the Museum was able to increase its premises. The ceilings of all rooms displaying stamps were painted blue to give an illusion of daylight. In 1941, it was decided to devote the whole first floor to stamps.

On 22nd August 1986, Post Museum reopened after very extensive refurbishment work had been carried out. The stamp floor now guided visitors carefully through "the History of the Stamp", which was also the name of the new permanent exhibition. Great importance was attached to printing methods, both in the past and at present. The Post Office's first own printing press for stamps, the Stickney press, was exhibited. Another important section described how PFA, nowadays Posten Frimärken, printed the Swedish stamps.

The exhibition also included collections for study – in the Sweden, Nordic, Europe and Outside-Europe rooms. In one room, referred to as the Treasure Chamber, six unique items were on display in six theftproof safes. Three of these items were on permanent display, whereas three were changed now and then. The three permanent items were the world's oldest preserved postmark dies, which were in use in Sweden between 1686 and 1708, on loan from the National Archives, the world's first colonial stamps which were issued in Mauritius in 1847 and a letter with six 6 skilling banco stamps, sent from Stockholm to London on 7th June 1858.

The most recent rebuilding took place in 1999. The exhibition "the History of the Stamp" was then replaced by the exhibition "Remarkable!". The new exhibition attaches even greater importance to the cultural history of the stamp. The exhibition also illustrates the history of stamp collecting, the aim being to stimulate both new and existing collectors. Two of the Museum's donors, Hans Lagerlöf and Eric von Rosen are introduced in two different settings. A completely new section has been added on the history of the picture postcard.

Post Museum's Primary Exhibitions: Postal History

The Museum's exhibitions on postal history reflect their times, both with regard to contents and presentation. The latest exhibition techniques, the way texts are composed and items exhibited, the size of the exhibition budget, etc. are examples of factors that affect the format of an exhibition. The Museum's Post Office 'parent unit' at the time has also influenced the contents of the exhibitions.

With a slight generalisation, it can be said that the Museum has had three different primary exhibitions on postal history. The first one was opened the same year as the Museum, 1906, and was in a state of continuous growth as more rooms became available for exhibitions. It followed the principle that similar items should be exhibited together, completely disregarding the context. The second exhibition opened in 1952 and remained unchanged until 1985. It was theme-based, with different themes in different rooms. In the Museum's large central hall on the ground floor, items were displayed in chronological order. Finally, in 1986, the current exhibition was opened. This was arranged in chronological order from 1636 until 1986, later extended to 1991.

In 1939, the Stockholm 2 post office moved from the Museum building on Lilla Nygatan to a location on Stora Nygatan, and for the first time the whole building was available for use by Post Museum. As early as 1941 the Postmaster General decided that the Museum's Historical Department was to be refurbished and rebuilt. Because of the Second World War, the work did not start until 1946. The exhibition was reopened at the end of 1952.

The Museum now became a teaching aid for training Post Office staff and an information tool to improve the co-operation between the Post Office and its customers.

The aim of the Museum is also to give visitors a "comprehensible account" of the origin and development of the Post Office and to show the most important aspects of the modern Post Office activities.

In 1986, the third primary exhibition was opened "A letter means a lot". After a great deal of work and discussion, it was decided that the exhibition was to recount the history of the Post Office with reference to general history. Here the letter became the main thread through the story: Who writes letters, who works with letters, who transports letters?

Exhibitions for Children and Young People

As early as 1935, an exhibition was arranged aimed at children and young people, or more correctly, boys and young men, "Stamps for Young People". The fact is that this is the first ever temporary exhibition traceable in the history of the Museum, so Post Museum started early to try to attract children and young people by arranging special exhibitions for them.

The Museum has always enjoyed good co-operation with stamp clubs for young people. The clubs have met at the Museum, arranged programmes and also displayed their work. The Museum's greatest venture is, of course, the primary exhibition "Lilla Posten" (the Little Post Office), a whole floor for children, opened in 1996.

In all, there have been around 40 minor and major exhibitions targeting young people. There is a clear difference between exhibitions arranged in the 1940s, 1950s and 1960s and those arranged later in that the earlier ones often are on the subject of "how stamps should and should not be arranged". In other words, the earlier exhibitions were more instructive than the more recent ones.

Recent exhibitions concentrated more on the stamp as art. They focused on the motif much more than in the past. Other exhibitions where the motif has been in focus are those arranged in connection with new stamp issues.

At the beginning of the 1990s, the Museum co-operated several times with the children's magazine, *Kamratposten,* introducing competitions where children were asked to create their own envelopes and stamps which were later exhibited at Post Museum. The Museum also co-operated along similar lines with the children's programme "Klasses frukostklubb" (Klasse's Breakfast Club) in TV2.

Lilla Posten (The Little Post Office)

The Museum's primary exhibition and workshop for children, "Lilla Posten" was opened on 10th February 1996. Since then, approximately 30,000 children have visited Lilla Posten, with their families or with school. Lilla Posten was built with the intention that it should be a living children's workshop, with staff, and not only an exhibition for children. The aim was that the children would be inspired to play and be creative as soon as they got downstairs into the cellar vaults.

Children on winter half-term holiday solve the "Tip of the Nose" puzzles in 1956. By 'nosing' around among the exhibits, they find the answers; hence the name.

Sportlovslediga löser Nostippen 1956. Genom att "nosa" sig fram i utställningarna hittar man svaren. Därav namnet Nostippen. Foto: Yngve Hellström.

When there are a lot of customers in the post office, it's sometimes hard to postmark and keep track of all the forms at the same time. What'll the postmaster say? The Little Post Office autumn 2000.

När det kommer många kunder till postkontoret kan det vara svårt att hinna med att stämpla alla blanketter och samtidigt hålla ordning på dem. Vad ska postmästaren säga? Lilla Posten hösten 2000.
Foto: Ove Kaneberg.

The exhibition and children's workshop is "a post office from the past" where visitors are allowed to touch and play with everything on display. When Lilla Posten was built it was meant for children 5-10 years of age, but even younger visitors usually find an activity that suits their age. Lilla Posten's post office looks like a 1920s post office and the furniture are copies of items in the Museum's collections, reduced in size to suit the children.

There are three kinds of activities at Lilla Posten: pre-booked school programmes on weekdays during term-time, open activities for the public on public holidays and during school holidays, and children's parties on public holidays.

In the spring of 2005, Lilla Posten was nominated for the European competition "Kid Trophies", the purpose of which is to reward the best activities for children in the field of leisure, tourism and play. Lilla Posten was awarded third place.

The Children's own Exhibitions

It was in 1998 that the multi-purpose room on the ground floor was first used for small exhibitions by children. One of these exhibitions was "If I jumped into the water, where would I swim to?", which took place at the same time as the Museum's own large temporary exhibition "Letters from the Titanic", 17th November 2000 – 2nd September 2001. During the spring of 2000, the pupils in class 2-3 A at Trångsundsskolan did some work on the subject of the Titanic. According to their teacher, the knowledge about the Titanic varied a great deal among the pupils at the start of the project. Some knew a lot and others hardly anything but many had watched the video of James Cameron's very successful film.

Environmental destruction, a theme that is still of vital importance, was illustrated like this in the introduction to the exhibition "Environment under Threat–Support Nature".

Det än idag aktuella temat miljöförstöring illustrerades så här i inledningen till utställningen "Miljöhot – samling för naturen".
Foto: Sven Tideman.

Post Museum's Temporary Exhibitions

Over the years, Post Museum has arranged over 400 temporary exhibitions. The web site mentioned in the introduction, www.posten.se/museum, provides full details of these exhibitions and their subjects.

Through its temporary exhibitions, the Museum has worked hard to arouse interest in the history of the Post Office and the stamp, in collecting stamps and other philatelic items, in letter and postcard writing, and in interesting events in postal history, targeting many different groups of people.

From 1935, the Museum has arranged temporary exhibitions in the premises on Lilla Nygatan. Having increased and developed the permanent exhibitions, the so-called primary exhibitions, work then started on "special" exhibitions, now referred to as temporary exhibitions.

There has always been a lot of co-operation with external organisations. For the early temporary exhibitions, this often meant a philatelic association, a foreign post office or private individuals with large collections on various subjects. More recently, there have been at least one major exhibition and several minor ones every year. The size of the exhibitions ranges from a single display case or frame to one or more rooms. For further information, please refer to the presentation in *Postryttaren* 1996, by Karin Svahn, the former director, where she lists all temporary exhibitions up to and including 1987. Presentations on more recent exhibitions appear in the Museum's annual report on activities in *Postryttaren*.

Exhibition Designers

The first designer Post Museum used regularly was Anders Gullberg (1927-2000). He was really an advertising artist who designed many film posters in the 1950s. His first exhibition was "Women in the Post Office" in the autumn of 1963. Starting with the exhi-

"Swedish Design" is an example of an exhibition that was inspired by the recent issue of stamps with the same name, 1994. Scenes were created to match the stamp motifs.

"Svensk Form" är exempel på en utställning, inspirerad av nyutkomna frimärken med samma namn 1994. Miljöer skapades efter frimärkenas motiv.
Foto: Ove Kaneberg.

The exhibition "Letters from Queen Christina" was opened on 29th May, 2002.

Utställningen "Brev från Drottning Kristina" öppnades den 29 maj 2002. Foto: Ove Kaneberg.

bition "Money in the Post Office" in 1965, Anders Gullberg was employed as a designer for all the Museum's temporary exhibitions until 1984 when he designed his last exhibition "Neighbourhood Philately".

Since the major rebuilding work 1985-86, several of the Museum's major exhibitions have been designed by Erich Fischer Reklamateljé AB, the exhibition agency responsible for the new primary exhibition of stamps on the second floor and for the adjacent premises for temporary exhibitions. Several exhibitions have been designed by this company in the 21st century too, through Pia Fischer: "Letters from the Titanic" from 2000 and "By Post across Land and Sea", which opened in 2004.

For the temporary exhibition "A Letter means a lot", a new artist was employed, the stage designer Anne-Marie Broms. She has also designed several temporary exhibitions in the 21st century, for example "Letters from Queen Christina" and "Letters from Axel Oxenstierna". In addition, she was responsible for the two major exhibitions in 2005, "The Swedish Stamp 150 years" and "Sincerely, Greta Garbo".

Internet Exhibitions

On 1st March 2001, the Museum produced a new kind of exhibition that is still in its in-

fancy, i.e. so-called Internet exhibitions that can be viewed on the Museum's web site, www.posten.se/museum, and visited by anyone who has a PC with Internet access.

Since then, using simple technology, Post Museum has produced five more internet exhibitions. Certain of these are available on the web site at different times of the year: "Old Christmas Cards", "Old Picture Postcards of Stockholm" and "Old Easter Cards" – all three showing a selection of cards from the Museum's collections. "A Real Post Office?" is based on the temporary exhibition from 2003 of the same name. Finally, "the Post Museum Building" tells the story of the Museum's building on Lilla Nygatan in Gamla stan (the Old Town) in Stockholm.